ВІДГУК

офіційного опонента кандидата історичних наук Т.А. Карадобрій на дисертаційне дослідження Яніна Володимира Андрійовича на тему: «Науковий доробок інженера-конструктора Л.С. Лебедянського (1898–1968) в галузі локомотивобудування», подане на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки

Сьогодні значну увагу істориків науки і техніки привертають проблеми, пов'язані з історією конкретних наукових напрямів в усіх сферах наукового знання. Надзвичайно актуальною є необхідність об'єктивного відтворення процесів розвитку вітчизняного залізничного транспорту на різних етапах його становлення та розвитку. Особливе значення мають дослідження, що висвітлюють діяльність визначних українських вчених та інженерів-конструкторів , авторів унікальних наукових та технічних ідей. Під цим кутом зору актуальність рецензованої дисертації не викликає сумнівів. Вона визначається ростом суспільного інтересу до вирішення проблем транспортного сегменту господарства України. Адже в наші дні особливо загострився інтерес до транспортних проблем та стабільності народногосподарського комплексу України, де дієвим важелем забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках є подальший розвиток залізничного транспорту. В контексті сказаного, як стверджує шановний дисертант, Л.С. Лебедянський своїми блискучими проектами та організаційною діяльністю сприяв розвитку вітчизняного локомотиво-будування, працюючи у трьох напрямках даної галузі (паровозо-, електровозо- та газотурбовозобудування), брав активну участь у відновленні Ворошиловградського паровозобудівного (Луганського тепловозобудівного) заводу та промисловості колишньої УРСР, а також став піонером створення нових локомотивів – газотурбовозів.

Тема дисертаційного дослідження відповідає тематиці Центру досліджень з історії науки і техніки ім. О.П. Бородіна Державного університету інфраструктури і технологій Міністерства освіти і науки України «Історія науки

і техніки в напрямах, школах, іменах» (державний реєстраційний номер 0107U002218).

Мета роботи полягає у тому, щоб на основі аналізу комплексу джерел, насамперед архівних матеріалів, а також наявної наукової літератури, провести детальне дослідження наукової, організаційної та освітньої діяльності Л.С. Лебедянського, висвітлити його внесок у розвиток вітчизняного локомотивобудування на тлі сучасної йому епохи.

Рецензована дисертація є рукописом, що має вступ, три розділи, які в свою чергу поділяються на параграфи та закінчуються висновками, список використаних джерел вміщує 253 найменування.

На основі опрацювання великого загалу літератури, архівних матеріалів, дисертантом чітко визначено науковий апарат дослідження. Дуже повно розкрито наукову новизну, окреслено теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Автор дисертаційного дослідження розробив оптимальну структуру дисертації, підібрав систему методів наукового пошуку, що дозволило отримати науково виважені висновки, які мають важливе науково-теоретичне і практичне значення для історичної науки та історії освіти, науки і техніки, загалом.

На основі аналізу джерельної бази Володимир Андрійович переконливо довів, що значення творчої спадщини Л.С. Лебедянського для розвитку залізничного транспорту було закономірним явищем, викликаним науковим життям досліджуваного періоду. Використана автором значна джерельна база складається з документів і матеріалів особового походження, державних, відомчих архівів, бібліотечних колекцій, музейних фондових та інших зібрань України та Росії. В дисертації чітко визначені методи опрацювання відповідних матеріалів, які дали можливість зафіксувати не лише кількісні характеристики, а й визначити головні тенденції розвитку залізничного транспорту та його господарства означеного періоду, на тлі загального розвитку науки і техніки. Заслугою дисертанта є те, що із значного масиву матеріалів, що вивчалися, вдалося виділити та узагальнити те головне, що дозволило розкрити тему дисертації.

Значний обсяг роботи В.А. Янін провів досліджуючи науково-технічні передумови розвитку залізничного транспорту в Україні та Російській імперії першої половини XX століття. Слід погодитися з визначенням дисертанта, що суттєвий вплив на цей процес мали розробки в різних сферах залізничного транспорту зарубіжних вчених та інженерів. В дисертації наголошується, що різні аспекти творчої діяльності Л.С. Лебедянського тривалий час залишалися поза увагою істориків науки і, особливо, істориків залізничного транспорту.

Складність завдання, яке постало перед В.А. Яніним – відтворення цілісної історії розвитку локомотивобудування в Україні та оцінки ролі Л.С. Лебедянського в його розвитку. Дана оцінка полягала, передусім, у тому, що тема ця практично ще глибоко і всебічно не розроблялася. Є лише певні спроби, реалізовані в окремих наукових статтях та монографіях. Дисертант комплексно дослідив вирішення Л.С. Лебедянським однієї з найскладніших проблем залізничного транспорту – локомотивобудування. Проаналізувавши архівні та літературні матеріали, Володимир Андрійович наголошує, що діяльність Л.С. Лебедянського стала важливою складовою розвитку залізничного транспорту тоді, в його час, і залишилася донині.

Такий же аспект, як участь Л.С. Лебедянського в реалізації програм розвитку залізничного локомотивобудування, особливо будування газотурбовозів, розглядається в даному дослідженні вперше. Після уважного ознайомлення з усім науковим доробком В.А. Яніна можна з впевненістю стверджувати, що з цим нелегким завданням дисертант справився успішно. Правомірною слід вважати точку зору дисертанта, що підвалини плідної праці Л.С. Лебедянського були певною мірою закладені під час періоду перших творчих пошуків, який співпав для нього з роками навчання на кораблебудівному факультеті Петроградського політехнічного інституту, але не закінчує навчання у зв'язку з мобілізацією. Лише у 1919 році майбутній конструктор повертається до Петрограду на навчання, але цього разу обирає механічний факультет, який і закінчує у 1921 році. З березня 1922 року Лев Сергійович переїздить до Коломни, що під Москвою, де починає свій конструкторський шлях у колективі Коломенського машинобудівного заводу.

На заводі Лев Сергійович зробив блискучу кар'єру, пройшовши шлях від рядового конструктора з паровозобудування до головного конструктора підприємства. Значна увага приділяється дисертантом ролі Л.С. Лебедянського у відбудові Ворошиловградського паровозобудівного заводу.

Практичне значення даного дослідження полягає в тому, що результати його можуть бути використані у програмах вищих навчальних закладів під час викладання курсів історії української науки і освіти, при написанні навчальних і методичних посібників з історії науки й техніки, історії залізничного транспорту, зокрема історії локомотивобудування.

На наш погляд, вдало окреслена структура дисертаційного дослідження. Вона чітко підпорядкована логіці авторської концепції, яка, в свою чергу, відповідає логіці науково-природничої думки, що вигідно озвучує роботу. Присвятивши окремі параграфи висвітленню формування наукового світогляду Л.С. Лебедянського, дисертант логічно звертається до аналізу його наукових програм і показує весь його дослідницький процес у сфері локомотивобудування в контексті розвитку залізничного транспорту.

На особливу увагу заслуговує третій розділ дисертаційного дослідження, в якому дано аналіз основних науково-технічних т а конструкторських проектів Л.С. Лебедянського. Тут представлена характеристика кожної окремої ідеї, чи концепції Лебедянського, оскільки його праці відбивають ті основні напрямки, за якими розвивалася вітчизняна та світова історія паровозо-, електровозо- і газотурбовозобудування. В дисертації також робиться наголос, що теоретичні та практичні дослідження Л.С. Лебедянського справили значний вплив на формування мислення сучасних дослідників історії та розвитку залізничного транспорту, на стиль мислення в науці і техніці. Автором дисертації показано також внесок Л.С. Лебедянського в розробку питань інтеграції знання. Зазначається, що проекти конструктора Л.С. Лебедянського засвідчують різноманітність напрямків роботи та неабияку різносторонність інженера і його високу кваліфікацію як локомотивобудівельника. Паровози 2-3-2К, Л, П36, П38, теплопаровоз ТП-1, тепловози ТЕП60 та ТГП50, газотурбовози Г1-01 та ГП1 – це лише короткий список з найбільш відомих проектів Л.С.

Лебедянського. В цілому конструктор був автором, або безпосереднім учасником створення більш ніж двадцяти різноманітних проектів локомотивів, а також брав активну участь у створенні та проектуванні окремих вузлів та механізмів локомотивів. Не варто забувати його роботу під час Другої світової війни, що вказує на здатність конструктора швидко перекваліфікуватися та пристосуватися до поставлених задач. Відтак він був автором бронепоїздів та брав участь у створенні різноманітної військової техніки.

Ми погоджуємося з висновком дисертанта, що наукова і соціокультурна спадщина Л.С. Лебедянського – унікальне явище в історії розвитку транспортної науки й техніки, і зокрема залізничного локомотивобудування. Завдяки діяльності Л.С. Лебедянського у цій сфері було створено потужну залізничну галузь, розвиток якої позитивно впливав на різні сфери економіки колишнього СРСР. Особливо активно розвивалися ці процеси на теренах сучасної України.

Кожний розділ, як і дисертація в цілому, містять логічно обумовлені висновки. Також визначено актуальні проблеми, що ще потребують свого дослідження. Дисертаційна робота оформлена згідно з вимогами ДАК України.

Варто також відзначити, що матеріали дослідження широко апробовані на різних наукових конференціях. Зміст основних положень дисертації та автореферату ідентичний. Водночас аналізоване дисертаційне дослідження, як і кожна справді наукова робота, викликає дискусійні запитання і пропозиції.

1. На нашу думку, висвітлюючи науковий доробок Л.С. Лебедянського, дисертант мало уваги звернув на роль його опонентів.

2. У третьому розділі дисертації доцільно було б більш детальніше подати біографічні відомості про невідомих широкому загалу, почасти незаслужено забутих вчених-інженерів України (наприклад, П.І. Тахтаулов, К.М. Сушкін, М.М. Щукін, Ю.В. Кінарський та ін.).

3. Як суттєвий недолік дисертації вважаю упущенням дисертанта висвітлення діяльності Л.С. Лебедянського як організатора будівництва в локомотивобудуванні.

4. На нашу думку, логічно було б більш чітко акцентувати увагу на

взаємозв'язку між науковими здобутками С.Л. Лебедянського та ключовими потребами сьогодення, його суперечностями, показавши прогностичний характер його наукової спадщини. Цікаво також дізнатися – що власне з науково-технічних досягнень Л.С. Лебедянського у сфері залізничного локомотивобудування піддавалося критиці.

5. В тексті дисертації подекуди порушена хронологія подій, що ускладнює ознайомлення з її змістом, зустрічаються русизми.

Однак, висловлені зауваження не мають принципового характеру і не можуть суттєво вплинути на загалом високу оцінку наукової роботи. Аналіз дисертації, автореферату і публікацій автора дозволяє стверджувати, що дисертаційне дослідження Володимира Андрійовича Яніна «Науковий доробок інженера-конструктора Л.С. Лебедянського (1898–1968) в галузі локомотивобудування», що подане на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, є самостійною, завершеною працею, яка робить вагомий внесок в історію науки й техніки, відповідає вимогам ДАК України. За своїм науковим рівнем та практичною цінністю й достовірністю одержаних результатів, змістом та оформленням дана дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (назва постанови із змінами, внесеними згідно з постановою КМ № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор – Янін Володимир Андрійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 - історія науки й техніки.

Офіційний опонент
кандидат історичних наук
директор Кілійського транспортного
коледжу Державного університету
інфраструктури та технологій
МОН України

Т.А. КАРАДОБРІЙ